

Begeleidend materiaal bij de documentaire Samenwijzer Participatie

---

Kijkwijzer

In deze documentaire tonen mensen in armoede en hulpverleners zich van een kwetsbare kant. Wij adviseren daarom dit materiaal te gebruiken onder begeleiding van een docent of trainer met expertise omtrent het thema armoede. Het is dan ook opgesteld met educatieve doelen.

De verhalen zijn gekozen op basis van hun relevantie voor toekomstige hulpverleners en zijn het product van een langlopend project toegankelijke dienstverlening binnen Recht-Op vzw. We hebben ze gekozen, omdat ze representatief zijn voor de situaties die de deelnemers gedurende dit project op tafel hebben gelegd. Toch zijn deze verhalen uniek. Iedere persoon in armoede en iedere hulpverlener handelen en werken vanuit hun eigen perspectief. Iedere ervaring en beleving zijn anders. Dit biedt de kans tot reflectie en dialoog en laat toe over een aantal thema's breder te reflecteren of in dialoog te gaan.

De begeleiders en cliënten in de documentaire zijn niet noodzakelijk met elkaar verbonden. We gebruiken in de documentaire verschillende termen. We spreken echter ieder aan die in zijn context met mensen werkt. De termen hulpverlener, sociaal werker, professionele begeleider, zorgkundige, onderwijskundige, ... zien we als synoniemen voor zij die iets kunnen betekenen voor mensen in armoede, omdat ze een kans hebben om met hen een relatie aan te gaan en samen armoede te bestrijden.

Bedenk ook dat de verhalen een momentopname zijn. Op het moment dat u deze documentaire bekijkt, zitten de betrokkenen wellicht in een andere levensfase. We verwachten dan ook dat u de verhalen van deze mensen respectvol en uitsluitend voor educatieve doeleinden gebruikt.

Studiewijzer bij het begeleidend materiaal

We kijken vanuit een visie van gelijkwaardigheid naar de relatie tussen hulpverleners en mensen in armoede. Vandaar dat er getracht is om gelijke reflecties en bevragingen te doen op beide perspectieven.

We kozen voor een variatie aan werkvormen, die zowel in klasverband, in training aan ervaren professionals, in intervisie of supervisie kan gebruikt worden of ter ondersteuning van individuele reflectie.

Bij voorkeur wordt er gekozen voor een werkvorm waar ervaringsdeskundigen deelnemen aan het gesprek. Ervaringsdeskundigen kunnen zowel hulpverleners, mensen in armoede als beleidswerkers zijn.

We kozen voor volgend aanbod:

- 1. Reflectievragen**
- 2. Dialoogvragen**
- 3. Stellingen**
- 4. Rollenspel**
- 5. Inleefoefeningen**
- 6. Begrippenlijst**

Wij wensen iedereen alvast veel zinvolle dialoog- en leermomenten!

1. Reflectievragen bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande vragen kunnen een insteek bieden voor een intervisie, een klasgesprek of kunnen gebruikt worden als leidraad voor een persoonlijke reflectie.

Algemene vragen na het bekijken van de volledige documentaire

1. Wat heeft je geraakt bij het bekijken van deze documentaire?
2. Wat wist je nog helemaal niet over leven in armoede of hulpverlening aan mensen in armoede?
3. Wat heb je gehoord aan noodzakelijke kennis, vaardigheden en attitudes voor de hulpverlener?
4. Wat kan het verschil maken?

Specifieke reflectievragen

1. Wanneer had jij zelf het gevoel dat er iets boven je hoofd werd beslist? Hoe voelde dat?
2. Had jij zelf al eens de ervaring dat je voelde dat je ergens niet bij hoorde? Hoe voelde dat?
3. In welke domeinen van je leven ervaar je te weinig inspraak? Hoe komt dat?
4. Wanneer zou jij het gevoel hebben er helemaal alleen voor te staan?
5. Kan je een voorbeeld bedenken van een moment waarop je met succes voor je rechten opkwam?
6. Welke rol kan onderwijs spelen in het streven naar een participatieve samenleving?
7. Wat heb jij nodig om het woord te durven nemen?
8. Hoe zou het voor jou zijn om niet te weten hoeveel geld je beschikbaar hebt?
9. Wat zou jij antwoorden op de vraag die hulpverleners volgens Marina moeten stellen: 'Wie ben jij?' - 'het verhaal voorbij jouw naam'?
10. Zou je als hulpverlener durven zeggen tegen je cliënten dat je iets niet weet? Hoe pak je dat aan?
11. Hoe ver gaat eerlijk, open en transparant zijn voor jou?

12. Welke valkuilen zijn er volgens jou verbonden aan participatie?
13. Wat is volgens jou de winst van het participatief samenwerken?

2. Dialoogvragen bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande vragen kunnen een insteek bieden voor een intervisie, een klasgesprek of een ander dialoogmoment met een ervaringsdeskundige in armoede en/of een hulpverlener of een beleidswerker. Bied wel de nodige aandacht aan veiligheid en onbevooroordeeld luisteren naar elkaar opdat de dialoog op een open en respectvolle manier kan gebeuren.

In dialoog met mensen in armoede

1. Ben je al eens kritisch geweest tegenover een hulpverlener? Misschien zelf al eens je stem verheft of boos geworden? Hoe was dat?
2. Had jij zelf al eens de ervaring dat je voelde dat je ergens niet bij hoorde? Hoe voelde dat?
3. Wanneer had jij zelf het gevoel dat er iets boven je hoofd werd beslist? Hoe voelde dat?
4. In welke domeinen van je leven ervaar je te weinig inspraak? Hoe komt dat?
5. Wanneer zou jij het gevoel hebben er helemaal alleen voor te staan?
6. Kan je een voorbeeld bedenken van een moment waarop je met succes voor je rechten opkwam?
7. Welke rol kan onderwijs spelen in het streven naar een participatieve samenleving?
8. Wat heb jij nodig om het woord te durven nemen?
9. Hoe zou het voor jou zijn om niet te weten hoeveel geld je beschikbaar hebt?
10. Wanneer voel jij je afhankelijk van een hulpverlener?
11. Wat zou jij antwoorden op de vraag die hulpverleners volgens Marina moeten stellen: 'Wie ben jij?' - 'Het verhaal voorbij jouw naam'?
12. In welke mate speelt de 'taal van de hulpverlening' een belemmerende rol?
13. Hoe ga je om met een hulpverlener die het zelf even niet weet?

14. Hoe ver gaat eerlijk, open en transparant zijn voor jou?
15. Welke valkuilen zijn er volgens jou verbonden aan participatie?
16. Wat is volgens jou de winst van het participatief samenwerken?

In dialoog met hulpverleners of beleidswerkers

1. Wanneer had jij zelf het gevoel dat er iets boven je hoofd werd beslist? Hoe voelde dat?
2. Had jij zelf al eens de ervaring dat je voelde dat je ergens niet bij hoorde? Hoe voelde dat?
3. Wanneer zou jij het gevoel hebben er helemaal alleen voor te staan?
4. Welke drempels ervaar je als hulpverlener of beleidswerker om samen met mensen in armoede aan de slag te gaan?
5. Wat heb jij nodig om het woord te kunnen nemen?
6. Hoe ervaar je als hulpverlener het proces van relatie aangaan?
7. Is inspraak volgens jou begrensd?
8. Welke rol kan onderwijs spelen in het streven naar een participatieve samenleving?
9. Hoe faciliteer je in jouw organisatie dat mensen zelf het woord durven nemen?
10. Hoe zou het voor jou zijn om niet te weten hoeveel geld je beschikbaar hebt?
11. Soms lijkt het dat mensen zichzelf afhankelijk opstellen van een hulpverlener, hoe ga je hiermee om?
12. Hoe wordt er in jouw organisatie rekening gehouden met de verwachtingen van de bezoekers?
13. Hoe vind je samen met je cliënten een gemeenschappelijk doel?
14. Wat zou jij antwoorden op de vraag die hulpverleners volgens Marina moeten stellen: 'Wie ben jij?' - 'Het verhaal voorbij jouw naam.'?
15. Hoeveel inzage in dossiers hebben jouw cliënten?
16. Hoeveel tijd heb jij om met je cliënten mee te gaan, om dingen 'samen' te doen?

17. Blijkbaar is 'taal' of liever 'de onverstanebare hulpverlenerstaal' ook een drempel om participatief te kunnen werken. Hoe kan je daarmee rekening houden?
18. Hoe ga jij er als hulpverlener mee om tegenover je cliënt als je zelf iets niet weet?
19. Welke valkuilen zijn er volgens jou verbonden aan participatie?
20. Wat is volgens jou de winst van het participatief samenwerken?
21. Hoe ver gaat eerlijk, open en transparant zijn voor jou?
22. Mogen jouw cliënten alles lezen wat jij in hun dossiers schrijft?

3. Stellingen bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande stellingen kunnen gebruikt worden om een gesprek te voeren waarin een vorm van polarisering uitgelokt wordt.

Bij een stelling kies je of je eerder voor of eerder tegen bent.

Bij de nabespreking kan je reflecteren over hoe het gesprek, het horen van de overtuigingen van anderen, jouw mening heeft beïnvloed.

6

Stellingen

1. Participatie is altijd begrensd.
2. Samen waar mogelijk, apart als het moet. Dat is het beste uitgangspunt
3. Laat mensen zo veel mogelijk zelf doen, al doende leert men.
4. Mensen in armoede kunnen zelf hun geld niet beheren, om uit armoede te geraken moet er budgetbegeleiding zijn.
5. Als mensen zich afhankelijk opstellen, kan je niet participatief werken.
6. Uiteindelijk is het toch de hulpverlener die beslist.
7. Samen gaat te traag, die tijd is er niet in de hulpverlening.

8. In een machtsrelatie is er geen participatie mogelijk.
9. Je mag als hulpverlener nooit beslissingen nemen in de plaats van je cliënt.
10. Alles in samenspraak is niet mogelijk.

4. Rollenspel bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Bij voorkeur heb je bij het spelen van een rollenspel een aantal spelers en een aantal observatoren. Je kan vooraf afspraken maken over wat er geobserveerd wordt.

Dat kan gaan over:

Attitude, manier van onthaal, introductie van het gesprek, manier van vragen stellen, manier van parafraseren, lichaamshouding, non-verbale communicatie, omgaan met stiltes, intenties en effecten, normaliseren en/of differentiëren, inzet en zorg erkennen, complimenten geven, krachtgericht dialogeren, serieus nemen, invoegen en toevoegen, ...

Je kan een gesprek opnemen, dat biedt heel wat mogelijkheden tot nabespreking.

7

De nabespreking gebeurt met respect en aandacht voor wat goed ging en wat anders zou kunnen.

Bij voorkeur met een ervaringsdeskundige hulpverlener of persoon in armoede.

Rollenspel

1. Als hulpverlener kreeg je net een nieuw dossier. Je kan er niet aan uit! De chronologie lijkt niet te kloppen, het is niet duidelijk welke andere diensten nog betrokken zijn, je vindt sommige belangrijke documenten niet terug, ...

De cliënt waarover het gaat, komt vandaag nog langs om kennis te maken.

Je beslist om in dat gesprek kenbaar te maken dat je zijn/haar hulp nodig hebt om het verhaal helder te krijgen.

Er zijn 2 versies mogelijk:

- De cliënt reageert begripvol en wil mee nadenken en uitleg geven.
- De cliënt reageert niet begripvol en vindt dat jij dat zelf maar moet uitzoeken, daar word je ten slotte voor betaald!

2. Je bent als hulpverlener gebeten door participatie! Alles probeer je vanuit de regie van je cliënten te volgen. Maar...

Het gezin Vermeulen stelt je voor grote uitdagingen. Mark Vermeulen, de vader van het gezin vertelt je dat hij tijdens de weekends in het zwart aan het bijverdienen is, in de bouw. Hij vertelt je eveneens dat de oudste zoon ook meegaat, zo komt er eindelijk wat extra geld in het laatje. Mark is trots op zijn rol als kostwinner en blij dat hij eindelijk een manier vond om niet alleen op kosten van de ziekteverzekering te moeten leven.

Je gaat het gesprek aan. Je tracht de inzet te erkennen en tegelijk transparant te zijn over je eigen bezorgdheden hieromtrent.

5. Inleefoefeningen bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Volgende oefeningen kunnen als rollenspel uitgevoerd worden of kunnen als casus dienen in een intervisievorm.

8

Inleefoefeningen

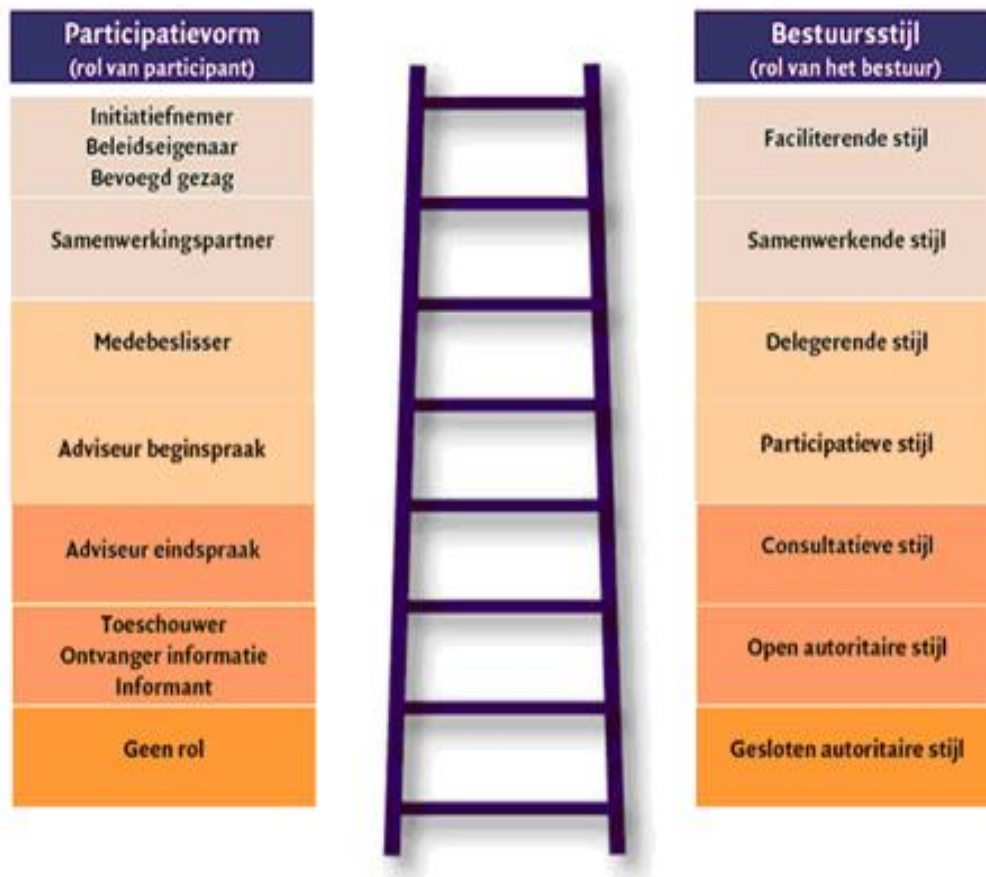
1. Stel dat je in geldproblemen komt. Je zorgde, niet voldoende vooruitziend, voor te veel maandelijks kosten: een autolening, een internetaansluiting, een abonnement op Netflix, een gameconsole op afbetaling. Samen met de huur en de vaste kosten voor water, elektriciteit en gas lukt het niet meer om inkomsten en uitgaven te balanceren. Zoals ze weleens zeggen: de maand is te lang...

Je kan niet anders dan hulp inroepen. Naar wie ga je? Hoe pak je dat aan? Hoe zou je willen geholpen worden?

2. Bespreek voor een aantal concrete situaties waar je je bevindt op de participatieladder van onderstaande figuur.

Is dit de meest wenselijke stijl en positie of zijn er andere mogelijkheden?, Wat is er nodig om van positie te veranderen?

3. Begrippenlijst bij de documentaire Participatie

Hoe kan je hiermee aan de slag?

1. Wat wordt bedoeld met deze termen of uitdrukkingen?
2. Waar vind je informatie over deze begrippen?

Begrippenlijst

- Participatie
- Werken vanuit een maatschappelijke noodzaak in een gezin
- 'Van 't kaske naar de muur gestuurd worden'
- Hoe betaal je een factuur?
- De 'App' van de bank op je gsm
- Budgetbegeleiding en budgetbeheer
- De sociale kaart
- Een jobcoach